

Ольга Ващило

Кандидат педагогічних наук, доцент
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7484-9435>
olga_vv@ukr.net

Руслана Пурик

Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0003-3340-719X>
ruslana.purik999@gmail.com

ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ МАРКЕРІВ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ КІНОГЕРОЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ СЕРІАЛУ “THE BIG BANG THEORY”

Статтю присвячено вивченню особливостей перекладу англomовних маркерів мовної особистості Шелдона Купера в українському перекладі серіалу “The Big Bang Theory”. Метою дослідження є виявлення засобів відтворення мовної особистості кіногероя та визначення основних перекладацьких прийомів їхнього відображення. Методологічний інструментарій представлений такими підходами: індукція, дедукція, аналіз, синтез, прагматичний і трансформаційний аналізи, метод суцільної вибірки. Одержані результати показали, що вербальні ознаки персонажа: лексичні (термінологічна насиченість: уживання науко-технічних термінів з галузей фізики, математики, астрономії, медицини, інформатики, лінгвістики, психології, філософії), стилістичні (рясне застосування художніх тропів: сарказм, іронія, метафора, порівняння, гіпербола, літота, алюзії), прагматичні (використання вигуків як засобу емоційної передачі й інтонаційної плавності) та граматичні (схильність до складних синтаксичних структур, пасивних конструкцій, умовних моделей) маркери, визначають його як сильну амбівертну мовну особистість. У перекладі вони відтворені за допомогою лексичних (калькування, транскодування), лексико-семантичних (модуляція, конкретизація, узагальнення, емпатизація, нейтралізація), лексико-граматичних (антонімічний переклад, функціональна заміна) та граматичних (вилучення, членування речень, граматична заміна) трансформацій. У такий спосіб, поєднання дослівного перекладу (здебільшого у відтворенні науково-технічної термінології) зі стратегією одомашнення сприяють природності звучання, темпоральній синхронізації дубляжу з оригіналом і культурній локалізації перекладу. Дослідження підкреслює важливість урахування когнітивних і культурних особливостей комунікативної поведінки персонажа для його адекватної адаптації у перекладі.

Ключові слова: мовна особистість; маркери мовної особистості; аудіовізуальний дискурс; перекладацькі трансформації; Шелдон Купер; The Big Bang Theory.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. Провідну роль у сучасних лінгвістичних дослідженнях відіграє принцип антропоцентризму, у основі якого покладено ідею корелятивності людини та мови. На відміну від структуралістичного підходу бачення мови як системи знаків, значення яких визначається співвідношеннями всередині системи, антропоцентризм пропонує розглядати мову як відображення внутрішнього світу особистості – її свідомості, мислення, культурних та духовних цінностей. Цей принцип зміщує спрямованість лінгвістичних студій з аналізу мовної системи на дослідження мовця як активного суб’єкта мовотворення.

Утвердження антропоцентризму в лінгвістиці зумовлене розвитком філософських

уявлень про сутність мови у працях Й. Гердера, І. Канта, В. фон Гумбольдта, О. Потебні, які описували мову як інструмент передачі внутрішніх переживань, родового коду, національно-культурної спадщини та засіб структуризації емпіричного досвіду людини. Спираючись на ці ідеї, Л. Вайсгербер вперше увів поняття мовної особистості як мовного втілення індивіда, завдяки якому формується його духовна дійсність. Подальший розвиток концепту мовної особистості зумовив поглиблення її визначення як багаторівневої системи, у межах якої поєднуються мовна компетентність, когнітивна здатність, соціокультурна свідомість та морально-етичні цінності індивідуума.

Досліджуючи поняття мовної особистості, важливим є аналіз мовних маркерів, які відображають її індивідуально-мовленнєві риси, зокрема в межах аудіовізуального дискурсу. Передусім у перекладі аудіовізуальних текстів постає завдання не лише мовно відтворити вихідний текст, а й адаптувати культурно-когнітивний образ персонажа, зберігаючи його ідентичність та стилістично-прагматичні особливості, що безпосередньо впливають на його сприйняття аудиторією. Тому вивчення засобів перекладу таких маркерів є невід'ємною складовою сучасного перекладознавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній лінгвістиці проблематика мовної особистості знаходить своє відображення у працях як вітчизняних: О. Вовк, М. Пентилук, О. Глазової, Л. Струганець, Н. Дикої, Т. Космеди, Г. Удовіченко, Л. Мацько, Є. Боринштейна, А. Сотнікова, О. Лавриненко, Л. Засекиної, О. Олексенко, І. Павлової, так і зарубіжних: Н. Хомського, Д. Гаймса, К. Канейла, М. Свейна, Л. Бахмана, С. Савін'йон, В. Багарич, Є. Міхалевич-Джігунович, Дж. Ліча, Д. Крістал, Дж. Калпепера, Д. Байбера, Н. Ферклаф, науковців, які вивчають її рівні, структуру й маркери.

Попри те, що зазначені доробки формують методологічний базис для проведення лінгвістичного аналізу індивідуальних рис мовлення особи, питання їх репрезентації у художньому, зокрема аудіовізуальному, перекладі ще не отримало належного наукового опрацювання, що й визначає актуальність цього дослідження.

Метою даної статті є виявити головні англійські маркери мовної особистості Шелдона Купера з серіалу "The Big Bang Theory" й встановити особливості їх перекладу в українській адаптації телесеріалу. Образ героя є особливо промовистим для дослідження, адже вирізняється високим рівнем когнітивної складності, термінологічною точністю, логічною структурою та варіативністю прагматичних стратегій.

2 МЕТОДИ

Для узагальнення теоретичних засад та формування концептуальної моделі дослідження в статті використовуються методи індукції, дедукції, аналізу та синтезу. З метою виявлення мовних маркерів особистості та з'ясування їх функцій у мовленні застосовується контекстуально-семантичний та прагматичний аналіз. Зіставний переклад та трансформаційні методи використовуються для аналізу способів відтворення маркерів у перекладі. Відбір фактичного матеріалу здійснюється методом суцільної вибірки.

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Важливого значення в сучасній антропоцентричній лінгвістиці посідають дослідження, які розглядають мовну особистість як цілісно-структуровану психолінгвістичну систему, що комбінує когнітивні (ментальні репрезентації, способи концептуалізації світу й організації знань), комунікативні (мовленнєві стратегії, прагматичні наміри та мовні засоби їх реалізації), емоційно-оціночні (експресивні маркери, оцінні судження) та соціальні (статус, рольові позиції, національно-культурна ідентичність) компоненти. Серед найбільш фундаментальних вітчизняних досліджень з означеної проблематики можна відзначити праці О. Лавриненка, який розглядає мовну особистість як інтегровану систему когнітивних, емоційних та мотиваційних характеристик індивіда (Лавриненко, 2011, с. 56).

За словами О. Лавриненка (2011, с. 63), когнітивний компонент відповідає за особливості

аккумуляції, осмислення та вербалізації знань про навколишній світ, тому формує стрижень мовної особистості. До його складу науковець відносить ідеї, поняття та мовні картини світу, що лежать в основі індивідуального тезаурусу мовця. Мотиваційний компонент окреслює причини та спрямованість мовленнєвої діяльності, відображаючи цінності, переконання, наміри та соціальні установки індивіда. Саме через нього особистість реалізує регулятивну функцію мови, свідомо обираючи мовні засоби відповідно до конкретної комунікативної ситуації. Емоційний компонент сполучає когнітивний та мотиваційний принципи, опікуючись оцінними судженнями людини щодо навколишніх факторів і передачі її внутрішніх станів; формує інтонаційно-експресивну забарвленість мовлення та допомагає впливати на адресата.

О. Лавриненко (2011, с. 56–60) зауважує: кожна складова цієї трикомпонентної системи перебуває у синергії з ріннями людського буття: *біологічного*, *психологічного* та *мовного*, що визначають вроджені (екстравертованість чи інтровертованість, логічний чи образний типи мислення, монолінгвальність чи полілінгвальність), ментальні (індивідуальне світобачення, мовна картина світу й універсальний предметний код) і комунікативні (стиль мовлення, характер комунікативної поведінки) особливості людини.

Запропонований концепт трискладової моделі добре перегукується з вітчизняною лінгводидактичною практикою, яка розглядає мовну особистість через компетентнісно-аксіологічну призму.

Зокрема, напрацювання Н. Дикої (2016, с. 34) засвідчують: мовна особистість передусім формується під впливом мовних, когнітивних та культурних чинників на тлі цілісного розвитку компетенцій, духовних та світоглядних установок людини. Мовознавця виокремлює шість складових мовної особистості: *ціннісний* – сукупність морально-духовних ідеалів, *світоглядний* – сформована особистісна картина світу, система життєвих орієнтирів, *культурологічний* – ступінь оволодіння національно-культурними нормами і традиціями, *індивідуальний* – індивідуально-психологічні особливості мовлення, *пізнавальний* – знання лексичних, граматичних і стилістичних засобів рідної мови; *поведінковий* – особливості мовної поведінки залежно від ситуативних умов, відповідна адаптація інтонації чи стилістики мовлення. Таким чином, науковиця акцентує, що розвиток мовця – це послідовний перехід від засвоєння мови як системи до здатності тлумачити її значення та інтегрувати їх у своє мовлення.

Аналіз структурних компонентів мовної особистості створює підґрунтя для подальшого дослідження її типологізації, що показує механізми реалізації представлених частинок у живому мовленні індивіда.

Релевантним видається підхід Т. Космеди та Н. Карпенко (2011, с. 199–200), які пропонують розрізняти мовні особистості за двома критеріями: *рівень володіння комунікативною компетентністю* (слабку, середню, сильну) та *психотип індивідуума* (інтроверт, амбіверт, екстраверт). У результаті було сформовано дев'ять типів мовної особистості (слабка, помірна, сильна × інтроверт, амбіверт, екстраверт) з додатковим уточненням: не існує пропорційної залежності між рівнем комунікативної компетентності й психотипом.

Спираючись і розширюючи класичну типологію К. Юнга, українські мовознавці (Космеда & Карпенко, 2011, с. 202–203) характеризують інтровертний психотип як особу схильну до соціальної відстороненості, використання невеликої кількості слів, коротких висловлень, довгих пауз. Натомість екстраверту властиві багатослівність, високий тон, ведення швидкої розмови, обмежена кількість пауз. Водночас мовна поведінка амбіверта гармонійно поєднує стриманість інтроверта з комунікабельністю екстраверта.

Автори (Космеда & Карпенко, 2011, с. 200–201) наголошують: показники комунікативної компетентності безпосередньо співвідносяться з рівнем культури мовлення. Слабка мовна особистість – носій мінімального рівня культури мовлення, який обмежується побутово-розмовною комунікацією, не дотримується норм літературної мови й не прагне до інтелектуального саморозвитку. У той час як сильна мовна особистість відрізняється досконалим мовленням, яке відповідає принципам комунікативної адекватності, значним

обсягом прецедентних текстів, що корелює з умінням ефективно реалізовувати комунікативний вплив на адресата. Остання характеристика є важливою для подальшого представлення інтелектуально-ігрового дискурсу персонажа Шелдона Купера.

Подальше вивчення передбачає апеляцію до узагальненої типології мовної особистості, наведеної у монографічних дослідженнях А. Романченко (2019, с. 83–85). Дослідниця ініціює метод класифікації мовних особистостей на підставі двох базових типів: полілектної (характеризується соціально обумовленою мовною варіативністю, що реалізується через володіння низкою мовних кодів) та ідіолектної (репрезентує індивідуалізовану мовну реалізацію конкретного індивіда, сформовану на основі його особистого досвіду, стилістичних уподобань, емоційно-оцінних установок та когнітивних моделей) особистостей. Водночас авторка розрізняє велику палітру підтипів, які відрізняються за соціальними, національно-культурними, професійними, часовими, віковими, гендерними ознаками тощо.

Проаналізувавши класифікаційні підходи до структури мовної особистості, зосередимо увагу на їх втіленні на прикладі мовного портрета Шелдона Купера. Спираючись на підхід А. Романченко (2019, с. 83–85), можемо сказати, що мовна особистість Шелдона Купера у серіалі “The Big Bang Theory” відповідає професійно-культурному підтипу мовної особистості молодого (27-річного) американського науковця. Паралельно з цим, з огляду на лексико-семантичні, прагматичні та граматичні особливості мовлення героя, відповідно до класифікації Т. Космеди та Н. Карпенко (2011, с. 199–200), він є представником сильної амбівертної мовної особистості.

Передусім зазначений тип особистості реалізований через такі **лексичні маркери**, як науково-технічні терміни, що становлять ядро лексику Шелдона. Серед них виокремлюємо терміни з галузей: фізики (*quantum mechanics, photon, laser*), математики (*integral, differential, area under the curve*), астрономії (*stellar evolution, dark matter, quantum state of matter*), генетики (*DNA, genetic fraud*), медицини (*clavicle, neuron, reflex*), інформатики (*bandwidth, download speed, data flow*), лінгвістики (*speech act, phoneme, syntax*), психології (*intelligence quotient, introversion*), філософії (*paradox, causality, hypothesis*). Подібна багата термінологічна палітра свідчить не тільки про енциклопедичність світогляду вченого, а й про характерний когнітивний підхід: намагання досягнути повсякденну дійсність за допомогою наукового дискурсу.

Характерними трансформаціями для відображення цих лексичних одиниць в українському перекладі є калькування: *area* – площа, *wave* – хвиля, *curve* – крива, *black hole* – чорна діра, *air pressure* – тиск повітря, *inclined plane* – похила площина, *motion sensors* – детектори руху, та транскодування: *photon* – фотон, *differential* – диференціал, *quantum mechanics* – квантова механіка, *approximation* – апроксимація, *laser* – лазер, *molecules* – молекули, *Bose condensate* – конденсація Бозе, які забезпечують високий рівень еквівалентності значень та передають комічність використання термінів у рутинній взаємодії. Для підтримання цього ефекту перекладачі також поєднують ці лексичні трансформації, до прикладу: *vortex of entropy* – вихор (калькування) ентропії (транскодування), *gamma rays* – гамма (транскодування) промені (калькування), *Möbius strip* – стрічка (калькування) Мебіуса (транскодування), *differential calculus* – диференціальні (транскодування) обчислення (калькування).

У деяких випадках з метою оптимізації сприйняття інформації глядачем простежується використання лексико-семантичної трансформації – модуляції: *transporter* – телепорт, *observed/unobserved* – детектор/ без детектора (у поєднанні з конкретизацією), що знижує рівень еквівалентності, проте допомагає досягти природного звучання діалогів і зробити складні наукові поняття доступнішими для широкої аудиторії.

Досить промовистими є також **прагматичні та стилістичні маркери** мовної особистості Шелдона, до яких можна віднести часте використання логічних зв'язків, прагматичних часток і стилістичних тропів, які уможливають комічну та характерологічну функції його мовлення.

Серед найвиразніших прагматичних маркерів виокремлюємо використання таких вигуків, як *well, oh, so, anyway*, які в англomовному оригіналі надають інтонаційну плавність, передають комунікативну нерішучість чи саркастичну підготовленість до висловлювання. В

українському дубляжі подібні елементи часто опускаються – приклад граматичної трансформації вилучення, що надає динамічності, запобігає надмірній інтонаційній паузи в дубляжі, втім зменшує притаманне оригіналу іронічне відсторонення. Як наприклад, репліка: *“Well, I don’t think you have a shot there.”* (Series 01 episode 03 – the fuzzy boots corollary, 2009), відтворена як *«Гадаю, в тебе немає шансів.»* (Теорія великого вибуху, 2010) або фраза: *“Oh, I’ve seen that look before.”* (Series 01 episode 03 – the fuzzy boots corollary, 2009), – як *«Я вже бачив цей погляд»* (Теорія великого вибуху, 2010).

Внутрішня амбівалентність героя (сполучення емоційної відчуженості й потреби в самоствердженні) насамперед представлена у стилістичних маркерах його особистості, серед яких відзначимо **іронію** і **сарказм**. Шелдон послуговується ними як раціональним інструментом оцінки, виправляючи співрозмовника, вказуючи на очевидність чи абсурдність його висловлювань, відмежовуючись від емоційної напруги та підтримуючи гумористичну гру всередині спільноти. Попри характерний персонажу буквализм і слабку емоційну чутливість, у конфліктних ситуаціях він застосовує гумористичні прийоми для доведення своєї інтелектуальної переваги та контролю над правилами взаємодії.

Для передачі значення саркастичних фраз в українському дубляжі застосовується комплекс трансформацій різного типу. Так, наприклад, у перекладі фрази: *“Leonard, I’m not expert here but I believe in the context of a luncheon invitation, you might want to skip the reference to bowel movements.”* (Series 1 episode 1 – pilot episode, 2009), як *«Хоч я і не експерт, але запрошуючи на обід не варто згадувати про випорожнення.»* (Теорія великого вибуху, 2010) виділяємо лексико-семантичні (модуляція, конкретизація), лексико-граматичні (антонімічний переклад) та граматичні (вилучення, граматична заміна типу складного речення, конверсія) трансформації.

Іронічні вислови, такі як: *“Query, on what plane of existence is there even a semi-rational link between these events?”* (Series 1 episode 1 – pilot episode, 2009), – *«Питання: у якій площі реальності знаходиться хоча б напівраціональний зв’язок між цими подіями?»* (Теорія великого вибуху, 2010), репрезентовані лексичними (калькування, транскодування), лексико-стилістичними (модуляція, конкретизація) трансформаціями.

Тож, українська адаптація іронії й сарказму спрямована на збереження прагматичного наміру та комічного ефекту оригінального висловлювання з урахуванням структурно-синтаксичних норм мови перекладу.

До ознак розвиненої когнітивної компетентності персонажа також зараховуємо використання **метафор**. Вони відіграють чималу роль у мовленні Шелдона: підкреслюють його науково-креативний спосіб мислення, що допомагає донести до співрозмовника складні поняття через знайомі, дещо сміливі образи та підсилюють гумористичний ефект речення. Останню функцію можемо простежити у таких висловах, як: *“Well, at least now you can retrieve the black box from the twisted smouldering wreckage that was once your fantasy of dating her, and analyze the data so that you don’t crash into geek mountain again.”* (Series 01 episode 03 – the fuzzy boots corollary, 2009) відображений в українському перекладі *«Принаймні, ти можеш дістати чорну скриньку з-під уламків твоєї фантазії про побачення з нею і проаналізувати дані, щоб не розбитися об гору дурня ще раз»* (Теорія великого вибуху, 2010); та *“Score one for liquor and poor judgement.”* (Series 01 episode 03 – the fuzzy boots corollary, 2009) представлений як *«Один нуль на користь лікеру і недалеості»* (Теорія великого вибуху, 2010). Обидві репліки були репрезентовані за допомогою модуляції, яка сприяє збереженню образності, комунікативного ефекту й органічності вислову відносно норм української мови.

До того ж, активне застосування метафоричних **порівнянь** підкріплюють вищенаведене твердження і свідчать про здатність молодого науковця будувати складні асоціативні зв’язки. Наводимо приклад фрази, де Шелдон Купер ототожнює свого друга Леонарда через популярний американський образ: *“I don’t know what your odds are in the world as a whole, but as far as the population of this car goes, you’re a veritable Mack Daddy.”* (Series 1 episode 1 – pilot episode, 2009). В українській інтерпретації вона головним чином реалізована через модуляцію, компресію і граматичну зміну типу речення: *«Не знаю як взагалі, але в цій машині ти*

справжній мачо.» (Теорія великого вибуху, 2010), що забезпечує рецептивну доступність для вітчизняного глядача (заміна невідомих українській аудиторії реалій), водночас, втрачає культурну специфіку оригіналу.

Варто зазначити: творче застосування мовних елементів, характерне для сильної мовної особистості, відтворене засобом комічного перебільшення – **гіперболою** та засобом іронічного применшення – **літотою**. До прикладу, фраза: “*Yeah, well, it’s just some quantum mechanics, with a little string theory doodling around the edges.*” (Series 1 episode 1 – pilot episode, 2009) навмисно занижує рівень складності фізичних понять для іронічного підкреслення інтелектуальної переваги мовця. У перекладі: «*Так, лише квантова механіка з елементами теорії струн.*» (Теорія великого вибуху, 2010), помітне поєднання лексичних (калькування, адаптивне транскодування), лексико-семантичних (модуляція, нейтралізація) і граматичних (вилучення, граматична заміна типу речення) трансформацій.

Додатковим індикатором сильної мовної особистості Шелдона, що вказує на його широкий культурний тезаурус, є високий рівень **інтертекстуальності** мовлення. Він проявляється у множині **алюзій**, застосованих персонажем. У якості ілюстрації варто розглянути репліку: “*Tuesday night we played Klingon boggle until one in the morning*” (Series 1 episode 1 – pilot episode, 2009), де герой посилається на відому американську франшизу “Star Trek” (або «Зоряний шлях») та комбінує вигадану мову з цього серіалу з популярною грою у слова. В україномовній версії ця фраза передана частковим еквівалентом: «*У вівторок ми до першої ночі різалися в Клінгонського дурня*» (Теорія великого вибуху, 2010), за допомогою лексичної (адаптивного транскодування), лексико-семантичних (гіперонімічне перейменування, модуляція, емпатизація) та граматичної (вилучення) трансформацій. Фіксуємо повторне використання локалізаційного прийому у перекладі, який застосовано зважаючи на можливу необізнаність глядача з наведеною грою.

До основних **граматичних маркерів** відносимо значну кількість пасивних конструкцій і надлишкову структурну складність мовлення персонажа, а саме використання багаторівневих складнопідрядних речень та умовних моделей: “*So if a photon is directed through a plane with two slits in it and either slit is observed it will not go through both slits. If it’s unobserved it will, however, if it’s observed after it’s left the plane but before it hits its target, it will not have gone through both slits.*” (Series 1 episode 1 – pilot episode, 2009). Відтворений варіант зберігає умовність вислову, втім спрощує його структуру: «*Якщо фотон прямує до площини з двома щілинами, в одній з яких детектор, інтерференції не буде. Без детектора інтерференція буде. Якщо повернути детектор після того як фотон покинув площину, але не досяг кінцевої точки, інтерференція зникне.*» (Теорія великого вибуху, 2010). З огляду на граматичний рівень, переклад цієї репліки здійснено шляхом комбінування двох типів трансформацій – лексико-граматичних (функціональне перетворення) та граматичних (заміна часових форм і підрядних конструкцій, компресія, конверсія), що становить часткову еквівалентність речення з високим ступенем адекватності.

Отже, незважаючи на характерний дисбаланс в соціально-прагматичному аспекті, мовна поведінка Шелдона Купера ілюструє раціонально-аналітичний стиль мовлення, високу когнітивну й мовну компетентність, точність термінологічного використання, здатність до метамовного аналізу, виразну вербальну активність (переважно інструктивною спрямованістю, ніж міжособистісною), що дозволяє нам кваліфікувати його як представника сильної мовної особистості амбівертного психотипу. Його мовний портрет формують прагматичні, стилістичні, лексичні й граматичні маркери, для адекватної передачі яких український дубляж комбінує дослівний переклад зі стратегією одомашнення, що добре відображається у рясному використанні локалізаційних засобів.

4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведене дослідження виявило особливості перекладу англomовних маркерів мовної особистості Шелдона Купера в україномовному дубляжі телесеріалу “The Big Bang Theory”. У

результаті було встановлено: герой відноситься до сильної амбівертної мовної особистості, яка втілена у лексико-стилістичних, прагматичних і граматичних особливостях мовлення.

При відтворенні цих маркерів у перекладі застосовуються лексичні (калькування, транскодування), лексико-семантичні (модуляція, конкретизація, узагальнення, емпатизація, нейтралізація), лексико-граматичні (антонімічний переклад, функціональна заміна) та граматичні (вилучення, членування речення, граматична заміна) трансформації, які спрямовані на досягненні відносної еквівалентності, зрозумілості й культурної адаптивності мовлення. Дослівний переклад у поєднанні зі стратегією одомашнення зумовлюють часткову еквівалентність перекладу, темпоральну відповідність до оригіналу та його природне сприйняття українським глядачем.

Перспективою подальших досліджень є збільшення корпусу опрацьованого матеріалу та порівняння способів відтворення мовних маркерів високорозвинених індивідів у різних аудіовізуальних жанрах, що допоможе виявити універсальні способи перекладу сильних мовних особистостей у кінодискурсі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Дика, Н. М. (2016). Реалізація концепту мовної особистості у сучасній лінгводидактиці. *Педагогічний процес: теорія і практика*, (2), 32–36. http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2016_2_7
- Космеда, Т. А., & Карпенко, Н. А. (2011). Індекс комунікативної компетенції та психотип як параметри диференціації мовної особистості. *Лінгвістичні дослідження*, (31), 196–205. http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_lingv_2011_31_33
- Лавриненко, О. Л. (2011). *Структурно-функціональні особливості мовної особистості студентів* [Дис. канд. психол. наук]. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. <https://uacademic.info/ua/document/0411U003212>
- Романченко, А. П. & Ковалевська, Т. Ю (Ред). (2019). *Елітарна мовна особистість у просторі наукового дискурсу: комунікативні аспекти*. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. <https://share.google/PwvTXn3BVIOovPJU2>
- Теорія великого вибуху*. (2010). MEGOGO. <https://megogo.net/ua/view/26493916-teoriia-velykoho-vybukhu.html>
- Series 01 episode 01 – pilot episode*. (2009). Big Bang Theory Transcripts. <https://bigbangtrans.wordpress.com/series-1-episode-1-pilot-episode/>
- Series 01 episode 03 – the fuzzy boots corollary*. (2009). Big Bang Theory Transcripts. <https://bigbangtrans.wordpress.com/series-1-episode-3-the-fuzzy-boots-corollary/>

REFERENCES

- Dyka, N. M. (2016). Realizatsiia kontseptu movnoi osobystosti u suchasni linhvodydakytsi [Realization of the Concept of Linguistic Personality in Modern Linguodidactics]. *Pedahohichnyi protses: teoriia i praktyka*, (2), 32–36. http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2016_2_7 [in Ukrainian]
- Kosmeda, T. A., & Karpenko, N. A. (2011). Indeks komunikatyvnoi kompetentsii ta psyhotyp yak parametry dyferentsiatsii movnoi osobystosti [Index of Communicative Competence and Psychotype as Parameters of Linguistic Personality Differentiation]. *Linhvistychni doslidzhennia*, (31), 196–205. http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_lingv_2011_31_33 [in Ukrainian]
- Lavrinenko, O. L. (2011). *Strukturno-funktsionalni osoblyvosti movnoi osobystosti studentiv* [Structural-functional peculiarities of student's lingual personality]. Lesia Ukrainka Eastern European National University. <https://uacademic.info/ua/document/0411U003212> [in Ukrainian]
- Romanchenko, A. P., & Kovalevska, T. Yu. (Eds.). (2019). *Elitarna movna osobystist u prostori naukovoho dyskursu: komunikatyvni aspekty* [Elite Linguistic Personality in the Space of Scientific Discourse: Communicative Aspects]. Odesa I. I. Mechnikov National University. [in Ukrainian]
- Teoriia velykoho vybukhu*. (2010). MEGOGO. <https://megogo.net/ua/view/26493916-teoriia-velykoho-vybukhu.html> [in Ukrainian]
- Series 01 episode 01 – pilot episode*. (2009). Big Bang Theory Transcripts. <https://bigbangtrans.wordpress.com/series-1-episode-1-pilot-episode/>
- Series 01 episode 03 – the fuzzy boots corollary*. (2009). Big Bang Theory Transcripts. <https://bigbangtrans.wordpress.com/series-1-episode-3-the-fuzzy-boots-corollary/>

Olha Vashchylo, Ruslana Puryk. Reproducing English Markers of a Movie Character's Linguistic Personality in the Ukrainian Translation of The Big Bang Theory. The article explores how English markers shaping Sheldon Cooper's linguistic personality are rendered in the Ukrainian dubbing of The Big

Bang Theory. The study aims to identify linguistic means constructing the character's speech identity and outline the key translation techniques applied to convey it. The methodological framework combines inductive and deductive reasoning, analytical and synthetic methods, pragmatic and transformational analyses supported by continuous sampling. The findings show that Sheldon's linguistic profile is defined by lexical (high terminological density, frequent use of scientific and technical vocabulary from physics, mathematics, astronomy, medicine, computer science, linguistics, psychology, and philosophy), stylistic (use of tropes such as sarcasm, irony, metaphor, comparison, hyperbole, litotes, allusion), pragmatic (expressive use of interjections to enhance emotional delivery and prosodic flow), and grammatical (preference for complex syntax, passive constructions, conditional clauses) markers. Collectively, these features define him as a strong ambivert linguistic personality. These markers are reproduced in translation through lexical (calquing, transcoding), lexico-semantic (modulation, concretization, generalization, emphatization, neutralization), lexico-grammatical (antonymic translation, functional substitution), and grammatical (omission, segmentation, syntactic substitution) transformations. The blend of literal translation (mainly for scientific terms) and domestication ensures natural flow, temporal sync, and cultural adaptation. The study stresses the need to consider the character's cognitive and cultural traits for accurate, contextually nuanced translation.

Keywords: linguistic personality; linguistic markers; audiovisual discourse; translation transformations; Sheldon Cooper; The Big Bang Theory.

Received: October 26, 2025

Accepted: December 5, 2025